

художніх і моральних цінностей входять до національної духовності, а подекуди і впливають на неї. Багатоаспектність концептів зумовлена тематичними особливостями творів.

Концепт міста є багатоплановим, асоціюється з минулим і майбутнім, є втіленням зруйнованої, згальованої національної історії, передає особисті і національні перспективи, який здатний сугестювати.

Список використаних джерел

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). – К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728с.
2. “Дванадцятка”. Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст.: Антологія урбаністичної прози: [Авторський проект, вступ. слово, бібліограф, відомості, наук. Ред. та прим. Василя Набора]. – Львів: ЛА “Піраміда”, на замовлення приватного підприємця І.В. Горда, 2006. – 344с.
3. Иванов В. К семиотическому изучению культурной истории большого города / Иванов В. // Труды по знаковым системам. – Тарту, 1986. – Вып. 19. – С.25.
4. Кияк Т.Р. Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики) / Т.Р. Кияк . – Львов: Изд-во при Львовском гос. ун-те издат. объединя “Вища школа”, 1988. – 164с.
5. Кочерган М.П. Основы зівставного мовознавства: Підручник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. – 424с.
6. Матвеева Т.В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика / Матвеева Т.В. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 432с.
7. Павличко С. Теорія літератури. / Соломія Павличко. – К.: 2002. – 679с.
8. Пименова М.В. Методология концептуальных исследований / М.В. Пименова // Антология концептов / Под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М.: Гнозис, 2007. – С. 14-16.
9. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Академический проект, 2001. – 990с.

Анотація. Стаття присвячена проблемі концепту “місто” у малій прозі львівської літературної групи “Дванадцятка”, зокрема, визначенню компонентних значень ядра концепту “місто”. У дослідженні виділено кілька планів значення концепту “місто”.

Ключові слова: картина світу, концепт, ядро концепту, компонентні значення, місто.

Summary. The article is devoted to the problem of “city” concept in the short prose, written by Lvov literature group “Dvanadtsjatka”, to the definition of component meanings of “city” concept kernel. In this investigation there is analysis of several plans of the meanings of “city” concept.

Key words: picture of the world, concept, concept kernel, component meanings, city.

УДК 821.111.02 “195/196”

Гільдебрант К.Й.

ТИПОЛОГІЧНА СПОРІДНЕНІСТЬ ІДЕЙНО–ЕСТЕТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ ТА ХУДОЖНІХ ПРОГРАМ АНГЛІЙСЬКИХ “СЕРДИТИХ МОЛОДИХ” І АМЕРИКАНСЬКИХ “БІТНИКІВ”

“Сердиті молоді люди” не були самотніми у висловленні настроїв зневіри, безнадії існування за часів розвитку і становлення “суспільства споживання”. 50-ті роки – ера молодіжної контркультури з яскраво вираженою відмовою від загальноприйнятих норм, уставів і законів – вразила не лише Великобританію, а й такі країни, як Сполучені Штати Америки, Францію, Іспанію.

Невідомий автор статті “Хто вони – “сердиті”? “зламани”? “злі”?” вбачає у цьому “справжнє “знамення часу”” [6, 243]; за висловом Д. Урнова, “молодим письменникам Франції чи Західної Німеччини, Італії чи Іспанії, Швеції чи Данії не завжди вдавалось отримати загальне найменування – як-от, “бітники” чи “сердиті”. Однак, схожі настрої майже неминуче заявляли про себе в літературі даних країн” [11, 70].

Особливо цікавим, на нашу думку, є питання наявності паралелізму ідейно-естетичних програм англійських “сердитих молодих людей” і американських “бітників”, на що неодноразово вказувалось у розвідках як вітчизняних, так і зарубіжних літературознавців. Даної проблематики торкаються у своїх дослідженнях М. Гартенберг, А. Кеттл, К. Олсоп, Г. Фельдман, А. Гозенпуд, В. Івашева, однак судження літературознавців часто суперечливі, та й висвітлюють питання спільності положень “сердитих” і “бітників” досить побіжно. У даній статті ми спробуємо з’ясувати ступінь типологічної спорідненості творчості письменників, розглянути художні програми англійської і американської груп в аспекті загальної контркультурної направленості молодіжних рухів середини ХХ століття, надати новий, неупереджений погляд на поставлену проблему.

Західноєвропейська молодь відчувала, що владні кола втягують її у вир тодішніх політичних ілюзій, закликають до конформізму і наслідування поведінки міщансько-поміркованих верств, що на тлі подій другої світової війни, її героїки та злочинів, виглядало в очах багатьох вкрай ницо. Свобода самовираження, неприхована критика життя, безпосередність суджень і оцінок, неприйняття минулого чи варіантів майбутнього зумовили жагу правди, підвищену увагу до “життя як такого”, що призвело до фактографії та документальності письма, які стають визначальними ознаками літератури того часу.

Спроби виокремити справжні цінності людської душі, викрити фальшивість й удавану людяність, призводять у творах “сердитих молодих людей” до відчуття самоцінності бунтарства, до прийняття й навіть піднесення аморальної поведінки героїв, які не бажають слідувати усталеним, здавалося б, всепоглинаючим моральним законам і нормам, якщо це змушує їх кривити душею. Так, “сердитий” Чарльз Ламлі зневажає людей “свого середовища: Роберта Тарклза, Джорджа Хатчінса, Локвуда” [10, 24] та інших, поводить з ними досить різко: не відповідає прямо на поставлені запитання, знущається з їхньої пихатості, навіть погрожує декому з них вибити зуби, “спустити зі сходів” [10, 116] та “вдарити в живіт” [10, 117]. Залежність долі Діксона від виконання примх професора Велча виливається як протест – у злісні тиради, в яких висловлюється, наприклад, бажання “схопити Велча руками, стиснути волохату сіро-блакитну жилетку так, щоб у професора перехопило подих, закинути його на плече, <...> пробігти по коридору одразу ж у викладацьку вбиральню, засунути в унітаз жалюгідні маленькі ноги у тупих чоботах, набити йому рота туалетним папером і смикнути за ланцюжок: раз, другий, третій...” [12, 194]. Джиммі Портер хотів би плескатись в сльозах власної дружини, Джо Лемптон побити свого майбутнього тестя: “бити до тих пір, аж поки стане сили, а потім копати його, копати, копати...” [1, 225].

“Бітники” в США, цілком подібно до “сердитих молодих людей”, висловлюють протест обмеженості інтересів суспільства, виступають проти традиційних моральних цінностей, норм поведінки, виявляються такими собі маргіналами, непримиреними прибічниками вседозволеності, свободи самовираження. Поряд із Джимом Діксоном, який виступає однозначно аморальною особою (постійно п’є, знущається практично з усіх навколо, висловлює відразу до наукової праці, освіченості, читання взагалі, зневажливо ставиться до відомих композиторів: Моцарта, Брамса), та непередбачуваними, іноді беззмістовними випадками Джима Портера ми зустрічаємо героїв Джека Керуака, Аллена Гінзберга, Лоуренса Фарлінгетті, Вільяма Берроуза, які багато в чому шокують пересічного громадянина.

“Бітники” проголошують своїм кредо добровільну бідність, анархічний гедонізм, еротичну свободу. Вони протестують проти американської політики, американської суспільної думки та способу життя: захоплюються марихуаною, ЛСД, п’ють, влаштовують безкінечні вечірки, дотримуються нетрадиційної сексуальної орієнтації, що на той час було справжнім викликом не лише моралі, але й закону: адже гомосексуалізм ще вважався злочином.

Поряд із характерним “бітникам” відчуттям безкрайньої свободи і вседозволеності випадки героїв “сердитих” проти вікторіанської моралі виглядають блідими та несуттєвими, хоча в поміркованій Англії навіть такі відносно стримані манери викликали значне обурення. Те, що у бунті “сердитих” набагато менше “декадентства” (тобто – розгнузданості та епатажу), ніж у американських “бітників”, на думку А. Кеттла, пояснюється загальною відмінністю політичної та економічної ситуації в Америці та Англії у п’ятдесяті роки [5, 183]. Америка – “вільна земля” – була уже тоді набагато більш демократичною, ніж її консервативна заокеанська праматір.

Та хоча творчість англійських “сердитих” більш стримана і до таких геркулесових стовпів розгнузданості не доходить, та ж само установка на сексуальну розкутість, яка невдовзі отримає назву “сексуальна революція”, на сторінках їхніх творів виражена досить чітко. Найбільше еротизму з усіх творів “сердитих” письменників спостерігається у романі “сердитого молодого” Брейна “Шлях нагору”. Тогочасні критики відзначали сенсаційність такої відвертості для Великобританії, Хамфрі Карпентер навіть вважає, що роман зображує різні типи сексуальних стосунків – “зрілі, глибоко фізичні відносини між Джо та Еліс, на противагу наївним іграм із

недосвідченою С'юзен", а не виступає відтворенням "безжалісних соціальних та матеріальних амбіцій" [13, 164] головного героя. Однак риси традиційного англійського менталітету тут таки відчутні: сексуальна розкутість "сердитих" не досягає граничної відвертості еротичних сцен американських "бітників". Мова "сердитих" стримана, сповнена евфемізмів, алюзивності, автор не надто глибоко втручається в інтимну сторону життя героїв.

Утім суттєво, що "сердиті молоді люди", так само як і "бітники", не вірять у минуле чи майбутнє. Для них існує лише сьогодні, теперішня мить реальності, яку слід прожити якнайкраще, взяти від життя все. Джим Діксон вважає, що арабське прислів'я "Бери що хочеш і плати за це" слід би було доповнити: "І це краще, ніж брати проти волі те, чого ти не хочеш, і платити за це" [12, 346]. Чарльз Ламлі ладний забути усі свої принципи і переконання заради дівчини, яку побачив у ресторані: "<...> ніби на екрані, зі сліпучою чіткістю виник образ Вероніки Родрік, і одразу все його ество до останньої клітинки, усі його помисли і відчуття охопило бажання володіти нею. Він знав, що з надією на це він би здійснив будь-який злочин, він би обікрав, чи вбив, покалічив життя ні в чому не винних людей, тільки би тішити себе такою надією" [10, 111].

Найбільше прагнення мати все тут і зараз спостерігається у Джо Лемптона із роману "Шлях нагору". Світ Лемптона перевернувся однієї миті, коли він побачив молодика на "астон-мартіні", та ще й у супроводі засмаглої на рив'єрському пляжі дівчини. Багатство, володіння подібними статками стало для нього ціллю життя: він "мав намір атакувати і змитати все, що стане на його шляху" [1, 42]. "Риба шукає де глибше, а я – де краще" [1, 231], – стверджує Лемптон. Таке ставлення Лемптона, та й усіх "сердитих" пояснюється ненадійністю, граничною невпевненістю того часу, адже воднева бомба, холодна війна щораз більше загрожують знищенням світу. Однак, у задоволенні своїх потреб і амбіцій за принципом "тут і зараз" виявляється чи не найбільш суттєва відмінність між вподобаннями "сердитих" і ідеологією "бітників".

У творчості "сердитих" превалує гнів соціальний, як вірно зазначив А. Гозенпуд: "Цей гнів спрямований проти мертвих і закостенілих традицій кастового суспільства, яке називає себе демократичним, однак утримується на нерівності" [2, 156]. Герої "сердитих" з відразу ставляться до класових розрізень, нерівних можливостей громадян. Вони заздять матеріальному благоустрою і потенціям вищих верств населення, прагнуть здобути їх привілеї, користуватись їх грошима, тобто бажують досягнути забезпеченого, респектабельного життя. Для них, за висловом Джима Діксона "приємні речі кращі, ніж неприємні" [12, 346]. Тут цілком і повністю проявили себе нахили кар'єриста у Джо Лемптона, так зване "везіння" Діксона і асоціальність Ламлі, що вилились у кращу роботу і кращу дівчину. Зрештою, гнів Джиммі Портера викликаний також бідністю і нікчемністю його існування.

Порівняно із соціальним протестом "сердитих молодих людей", які усе ж таки відчувають себе частиною свого суспільства, нехай і пригніченою, американські "бітники" викидають себе із суспільства, в якому живуть. Вони абстрагуються від благ цивілізації, ведуть принципово аполітичний спосіб життя, індиферентний до суспільних проблем. Їм невласлива "американська мрія" про сумлінного, амбітного громадянина, який власними зусиллями прокладає собі шлях до успіху. Технічний прогрес, благоустрій і гроші, як невід'ємна його частина, не викликають в них нічого, окрім відрази: "...дивіться, волоцюги з наплічниками заповнюють світ, волоцюги Дхарми, вони не підписуються під загальною вимогою споживати продукти і тим самим працювати заради права споживати, навіщо їм все це лайно, холодильники, телевізори, машини, в усякому разі нові шикарні машини, всі ці шампуні, антиперспіранти, весь той непотріб, який однаково через тиждень опиниться на сміттєзвалищі, до біса вся ця система поневолення: працею, виробляй, споживай, працею, виробляй, споживай" [4].

Це своєрідна соціально-культурна еміграція, яка виступала проти моделі "масового суспільства", спільноти ідентичних індивідів з однаковими проблемами, мріями, сподіваннями. Вони проголошують незалежність від обмежень, які несуть в собі щоденна праця, обов'язки і відповідальність. Боп, пияцтво, дівчата, бездіяльність, мандрювання по світу, споглядання природи – найголовніші елементи їх свободи. "Бітники" не шукають цілі існування, у відмові від соціуму для них найголовніше – розуміння власної неповторності, заглиблення в себе з ціллю пізнання, досягнення блаженного стану нірвани. За висловом А. Гінзберга у "Сутрі соняшника", "Ми не брудна наша шкіра, ми не наші страшні, запилені, потворні паровози, всі ми душею чудові золоті соняшники, ми обдаровані насінням..." [8, 731]. Тут спостерігається вже цілком втрачена у "сердитих" проекція виходу у віртуальне буття, релігійний транс, хоча вже абсолютно не християнський за характером – "бітники", жадібні до земних насолод, християнський аскетизм відкинули й ініціювали трансплантацію на західний ґрунт екзотичних (в основному індійських) культур, добре тим прислужившись укріпленню неязичницького руху в сучасному світі.

На відміну від "бітників", що заперечують в суспільстві споживання "усе", "сердиті молоді" вказують на конкретні соціальні причини свого невдоволення: відсутність демократії, яка

породжує нерівні можливості різних верств населення; злидні і постійна нестача грошей; часто вимушена і нелюбима робота; загальні загрози майбутнього існування: воднева бомба, холодна війна і так далі. За вірним висловом Т. Тимошенкової, “їх об’єднує гарячий протест проти соціальної нерівності, <...> брехні і лицемірства, профанації мистецтва, політичної апатії, влади грошей, конформізму” [9, 283].

Однак, ані письменники групи “сердиті молоді люди”, ані представники “бітників” не прагнуть нічого реально змінити в суспільстві, в якому живуть. “Сердиті” ніби протестують проти соціальної нерівності і загальної несправедливості, однак, насправді, лише хочуть отримати все найкраще в житті, вступити до лав вищих класів, що так чи інакше їм вдається. Ламлі досягає оплачуваної роботи і, відповідно, дівчини своєї мрії випадково, Діксон – за допомогою власного везіння і щасливої долі, Лемптон – обманом і розрахунком. Навіть Портер за словами Елісон “не знає, де знаходиться і до чого прямує. Він ніколи нічого не здійснить і нічого не досягне” [7, 89]. “Бітники” ж, відверто нехтуючи шляхом до успіху, “американською мрією” та й всіма технічними здобутками цивілізації, обрали свій шлях абстрагування від щоденних турбот, живуть власним особним життям і не цікавляться тим, куди котиться світ. Для них важливим є лише власна сутність, власне я. За висловом А. Єлістратової, “Керуак нічого не протиставляє духовному банкрутству своїх героїв; він по-своєму захоплюється їх бездіяльністю, обурливим егоцентризмом” [3, 252].

Справді об’єднує й тих, і других відразу до традицій пануючої культури – соціальної, релігійної, митецької. Хіба що “сердиті” схильні до антикультурного маніфесту, а “бітники” не проти обґрунтувати платформу якоїсь “психоделічно-нірванічної контркультури”, хоча довести свої наміри до кінця їм просто не доходять руки: занадто багато треба пережити чуттєвих насолод, аби дух повністю розкріпачився... Об’єднує ці дві програми також і прагнення зануритися у правду життя, зображувати на сторінках власних творів лише достовірні події. Документальний характер описів і фактографію, ці основні художні установки “сердитих молодих людей”, “бітники” доводять до рангу граничної неприхованості. Для них буквально не існує заборонених тем, поняття аморальності висловлювання. “Бітники” вважають, що все, що так чи інакше стосується життя, не може бути ветованим будь-ким чи будь-чим, а повинно відтворюватись незамасковано і правдиво. Стиль “бітників” радше підпорядковується принципам натуралізму, ніж реалізму, властивому “сердитим молодим людям”.

Зрештою, незважаючи на всі відмінності, і “сердиті”, і “бітники” обирають теперішнє, своєрідне художнє Present Indefinite, як компас свого життя. Ці “нові варвари” [14, 10] виражають своє бачення адаптації до умов реальності середини ХХ століття, репрезентують значну за своїми наслідками моральну революцію, яка підносить індивідуальність, виокремлює її вагу і вартість за умов масового споживання і виробництва. Ці письменники сприймають життя як стан постійної стурбованості, людину як особистість, занурену у пошуки змісту, навіть якщо тікаючи від банальності вони поринають у зображення квінтесенції жаху.

Наданий огляд творчості англійських “сердитих молодих людей” у порівнянні із конркультурними виступами американських “бітників”, звичайно, не обмежує кордони даної проблематики. Наявність деяких спірних моментів у творчості вищезгаданих письменників лише підтверджує багатогранність феномену дослідження, неординарність даного культурно-історичного явища, в той час, як питання про типологічну спорідненість творчості “сердитих” зі схожими настроями у літературах Франції, Західної Німеччини, Італії, Іспанії, Швеції чи Данії, відкриває перспективи для подальшого розгляду і осмислення багатьох характеристик творчості як “сердитих”, так і інших представників тогочасного молодіжного руху по всьому світу.

Список використаних джерел

1. Брейн Дж. Путь наверх. Жизнь наверху. – М.: Правда, 1991. – 496с.
2. Гозенпуд А. Драматургия сердитых // А.Гозенпуд. Пути и перепутья. – Л. – 1967. – С.154-176.
3. Елистратова А. Трагедия молодого поколения // Новый мир. – 1961. – №10. – С.246-256.
4. Керуак Дж. Бродяги Дхармы // <http://www.lib.ru/INPROZ/KERUAK/>
5. Кеттл А. Поиски пути // Иностранная литература. – 1961. – №8. – С. 182-188.
6. Кто они – “сердитые”? “поверженные”? “злые”? // Иностранная литература. – 1958. – №11. – С.240-243.
7. Осборн Дж. Пьесы. – М.: Искусство, 1978. – 287с.
8. Поэзия США. – М.: Художественная литература, 1982. – 831с.
9. Тимошенкова Т.М. Проза “рассерженных” в контексте английской литературы середины 20 столетия // Вісник Харківського національного університету. – 2000. – №471. – С.280-286.
10. Уейн Дж. Спешу вниз. – М., 1960. – 275с.
11. Урнов Д. О “потерянных” и обретающих // Юность. –1962. – №9. – С. 69-74.

12. Эмис К. Я хочу сейчас. Счастливчик Джим. – М., 1993. – 464с.
13. Carpenter H. The Angry Young Men. A Literary Comedy of the 1950s. – London: Penguin Books, 2002. – 244p.
14. Feldman G., Gartenberg M. Protest: the Beat Generation and the Angry Young Men. – London: Panther Book, 1962. – 319 p.

Анотація. У статті автор розглядає проблему типологічної спорідненості художніх програм англійської літературної групи “сердиті молоді люди” і американських “бітників”. Аналізуються спільності ідейно-естетичних позицій двох груп письменників, розглядається відповідність їх творів настроям молодіжної контркультури середини ХХ століття, висвітлюються розбіжності творчих пошуків письменників.

Ключові слова: контркультурна спрямованість, документальність, аморалізм, сексуальна революція, соціальний протест

Summary. In the following article the author considers the problem of typological correlation between fiction programs of the English literary group Angry Young Men and the American Beat Generation. Semblance of the two groups' aesthetic positions is analyzed, their works correspondence with the youth countercultural moods of the mid-twentieth century is viewed, differences in their creative writing are revealed.

Key words: counterculture direction, documentality, amorality, sex revolution, social protest.

УДК 811.111'373.611

ГЛАВЦКАЯ Е.И.

ПРЕФИКСАЛЬНЫЕ НАИМЕНОВАНИЯ ЛИЦА В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Так как процесс языковой номинации носит антропоцентрический характер, языковое структурирование реальной действительности выдвигает на первый план многочисленную микрогруппу синтетических и аналитических номинантов, объединённых общим значением ‘человек’ [1, 415].

В составе любого языка с высокоразвитой словообразовательной системой производные слова составляют основной массив.

Вопросам членения слова на морфемы, определению отношений между мотивирующими и производными английского языка посвящены работы многих исследователей (О. Есперсен, Г. Марчанд, В. Адамс, Л. Брауэр, Р.С. Гинзбург, А.И. Смирницкий, Н.Н. Раевская, О.Д. Мешков, П.М. Каращук, П.В. Царёв, Е.Н. Бортничук и др.). Используя различные методы и подходы на основании тщательного и внимательного изучения большого фактического материала, они дают подробное описание системы английского словообразования.

Предметом нашего наблюдения послужили производные имена существительные со значением ‘лицо’ префиксального образования в современном английском языке. В данной статье мы рассматриваем смысловую соотносительность единиц мотивационных пар, словопроизводственную мощь мотиваторов, их сочетаемость с приставками, лексико-семантическую приуроченность. Фактический материал (более 130 ед.) извлечён из словарей английского языка [2].

Логика рассмотрения изучаемых единиц подчинена их продуктивности.

Анализ имеющихся в нашем распоряжении производных показывает, что наиболее продуктивна словообразовательная модель с префиксом *co-* и общим значением ‘совместности действия, состояния, положения, взаимной связи того (тех), кто назван мотивирующим словом’ (37 ед.): *co-pilot* – a pilot who shares the control of an aircraft with the main pilot: *He and his co-pilot settled down in the darkness for the long flight in the cramped cockpit*¹. (*pilot* – someone who operates the controls of an aircraft or spacecraft); *co-star* – one of two or more famous actors who appear together in a film or play: *Houston's co-star in "The Bodyguard" was Kevin Costner.* (*star* – a famous and successful actor, musician, or sports player); *co-worker* – someone who works with you and has a similar position [colleague]: *Wantz's job is to teach employees how to handle difficult bosses and co-workers.* (*worker* – someone who does a job, especially a particular type of job); *co-president* – an

¹ Текстовые иллюстрации: <http://www.thefreedictionary.com>